

МЕТОДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОРПОРАЦІЙ В УКРАЇНІ

У статті визначені та проаналізовані загальні методи адміністративно-правового регулювання корпоративної діяльності в Україні.

Ключові слова: адміністративні (прямі) методи, непрямі методи регулювання, використання приписів, встановлення заборон, надання дозволів.

Процес побудови в Україні демократичної соціальної правової держави, головним завданням якої є утвердження і забезпечення прав та свобод людини, безпосередньо пов'язаний із необхідністю забезпечення розвитку соціально-економічних відносин та їх регулювання відповідно до конституційних основ і чинного законодавства держави. Однією із важливих умов досягнення зазначеного завдання є ефективне використання механізму адміністративно-правового регулювання корпорацій в Україні, який повинен забезпечувати безпосереднє і повсякденне здійснення державно-владного впливу на суспільні відносини в зазначеній сфері. З огляду на це, доцільним є дослідження методів адміністративно-правового регулювання корпоративної діяльності, на врегулювання яких вони спрямовані.

Науковими розробками даної тематики займалися такі вітчизняні дослідники, як В.Б. Авер'янов, С.С. Алексєєв, Г.В. Атаманчук, О.М. Бандурка, О.М. Вінник, С.Т. Гончарук, В.К. Колпаков, Т.О. Коломєць, В.І. Курило, В.В. Ладиченко та інші науковці. Слід зазначити, що, попри наявність досліджень у цій сфері, вони стосувалися лише окремих аспектів питання методів адміністративно-правового регулювання діяльності корпорацій. Таким чином, недостатня розробленість на теоретичному рівні, наявність правових проблем, а також необхідність проведення комплексного адміністративно-правового дослідження методів регулювання у сфері корпоративної діяльності обумовили мету даного дослідження.

Не менш важливим елементом адміністративно-правового механізму корпоративної діяльності є метод регулювання. Традиційно загальними рисами методу регулювання вважається те, що він реалізується шляхом: використання приписів (встановлення обов'язків), встановлення заборон, надання дозволів.

Відмічається, що сучасна трансформація методу управління засвідчує його змішану природу, тобто органічне поєднання в ньому типових ознак як імперативного, так і диспозитивного методів правового регулювання [1, с. 5-9]. До особливостей методу регулювання діяльності корпорацій відносимо: а) встановлення певного порядку дій у сфері діяльності корпорацій; б) заборона певних дій (заборони); в) надання можливостей вибору дій (жорсткий варіант дозволу, який розрахований на поведінку посадових осіб, які зобов'язані обрати один варіант дій у відповідних умовах, наприклад, при реакції на адміністративне правопорушення); г) надання можливості діяти на свій розсуд (м'який варіант дозволу, розрахований переважно на учасників корпорацій); д) допуск в певних умовах паритетного юридичного положення сторін в регульованих відносинах (процесуальна рівність) [2, с. 122].

У науці адміністративного права під методами регулювання розуміються способи дії на людей, засоби, прийоми досягнення якої-небудь мети, виконання поставленого завдання [3, с. 286]. На думку З.Р. Кісіль, метод регулювання – це спосіб здійснення його функцій, засіб дії органу державної влади на керовані об'єкти (галузі, сфери, комплекси, об'єднання, підприємства, трудові колективи, громадян). Методи регулювання показують, як, яким чином держава вирішує завдання в галузі управління. У зв'язку з цим важливо підкреслити, що методи регулювання похідні і обумовлені методом адміністративно-правового регулювання [4, с. 289]. На думку С.М. Алфьорова під методом регулювання розуміємо спосіб здійснення владно-організуючого впливу керуючих суб'єктів на керовані об'єкти [5, с. 86]. Як зазначає С.Т. Гончарук під методом регулювання розуміють сукупність правових засобів, за допомогою яких

здійснюється правове регулювання суспільних відносин у галузі публічного управління [6, с. 134].

Слід також відзначити, що не всі методи регулювання в цілому та діяльності суб'єктів корпорацій зокрема, можуть бути повністю визначені правом. Законодавець загалом віддає перевагу чіткому врегулюванню в праві методам, пов'язаним з владною дією суб'єкта на об'єкт управління, залишаючи при цьому менш врегульованими методи, в яких владна дія обмежена або відсутня. Існують різні критерії для виділення методів управління. Найбільш традиційним є розділення на метод переконання і метод примусу, хоча тут, на нашу думку, можна додати також метод заохочення.

Розглядаючи дане питання, найбільш вірогідним представляється розділення методів регулювання на прямі і непрямі, оскільки до цього розділення вдається звести всю сукупність прийомів і способів державної дії в даній сфері. Слід зазначити, що більшість авторів схилиються до даної точки зору, систематизуючи також таке розділення на адміністративні і економічні методи управління.

Досліджуючи адміністративні (прямі) методи регулювання можна виділити такі ознаки як: директивність, наказовий характер, однозначність команд, які не залишають можливості вибору варіантів, наявність великого апарату, контролюючого виконання команд, пряму дію на волю підлеглих. Економічним (непрямим) методам регулювання властиві такі ознаки як: здійснення управління через створення ситуацій, що дозволяють зацікавити підлеглих у взаємодії, надання керованим можливості вибору моделі поведінки, обмежений контроль з боку суб'єкта, що керує, або лише нагляд за виконання команд, що дозволяє йому здійснювати втручання лише шляхом звернення до суду і т.п. Адміністративні методи передбачають втручання у функціонування ринкового механізму, зокрема, в процеси ціноутворення, політику доходів, а також заморожування або допуск в певних розмірах зростання цін і заробітної плати, обмеження змін показників в кредитно-грошовій системі, використання квот і т.п. Непрямі методи регулювання передбачають здійснення непрямої дії на ринкові умови. До них ми віднесемо непрямі заходи фінансової і кредитно-грошової політики, податки, субсидії, субвенції, стимулювання експорту, валютні заходи тощо.

Зрозуміло, що розмежування прямих і непрямих методів регулювання носить умовний характер. Будь-який економічний показник міс-

тить в собі елементи адміністрування. Як, наприклад, жоден економічний метод не запрацює, поки не буде прийнято відповідне адміністративне рішення. Специфіка регулювання економічних методів полягає в тому, що регулюючу дію надає не лише правова форма, а і економічний зміст. При цьому їх значення як регуляторів рівнозначне. Ефективність дії на поведінку суб'єктів однаковою мірою залежить від правильного вибору організаційно-правової форми, а також від її економічного наповнення [7, с. 66]. Сутність та ознаки даних методів дії дозволяють визначити сферу їх застосування. У сферах, де принцип «команда-підпорядкування» має безпосереднє застосування, ефективно використовувати прямі методи. У сферах управління, де даний принцип має обмежене застосування, краще використовувати непрямі методи. Якщо розглянути застосування прямих і непрямих методів адміністративно-правового регулювання діяльності корпорацій з позиції участі держави, зрозуміло, що держава як суб'єкт публічного права може застосовувати різні методи залежно від закріплення їх в праві, конкретній сфері державного управління. Існує і інший підхід до класифікації та змісту методів регулювання діяльності корпорацій. Деякі автори відносять до методів регулювання ліцензування, реєстрацію, тарифікацію, квотування, монополізм і антимонопольне регулювання, приватизацію, інвестування і державний протекціонізм [8, с. 16]. Протилежна думка висловлена в роботах Д.Н. Бахраха, який вважає, що вищезазначені інститути є, в першу чергу, «засобами адміністративно-правового управління господарської діяльності», а не методами регулювання [3, с. 90]. Традиційно загальними рисами методу регулювання вважається те, що він реалізується шляхом: використання приписів (встановлення обов'язків), встановлення заборон, надання дозволів [5, с. 58]. Використання приписів у адміністративному праві означає покладання обов'язку здійснити відповідні дії в умовах, що передбачені адміністративно-правовою нормою, тобто позитивного зобов'язання. Встановлення заборон – це покладання на суб'єкта правових відносин прямих обов'язків утримуватись від вчинення в умовах, передбачених нормою, тих чи інших дій або утримуватись від них на свій розсуд. Дозволи як один із шляхів реалізації методу адміністративно-правового регулювання розуміються як правові. При цьому наголошується про те, що в адміністративно-правовому регулюванні компетенції органів виконавчої влади, посадових осіб застосовується принцип загальних заборон (до-

зволено лише те, що прямо передбачено законом), а в регулюванні статусу громадян має бути якнайповніше використаний принцип загальних дозволів (дозволено все, що прямо не заборонено законом) [5, с. 89].

Разом з тим, відзначається, що використання загальних дозволів може розцінюватись як ключовий напрям трансформації методу регулювання, що відбувається в сучасних умовах його розвитку та реформування. При цьому сучасна трансформація методу регулювання засвідчує його змішану природу, тобто органічне поєднання в ньому типових ознак як імперативного, так і диспозитивного методів правового регулювання [5, с. 93].

Зазначене повною мірою стосується питання про метод адміністративно-правового регулювання діяльності корпорацій, адже у сфері економіки, до якої відноситься і сфера корпоративної діяльності, повинні поєднуватись імперативний вплив і диспозитивне регулювання. Це означає наявність проблеми пошуку оптимального сполучення усіх методів регулювання, а не надання переваги зобов'язанням або заборонам. Призначення методів адміністративно-правового регулювання полягає в тому, щоб адекватніше відобразити в державних нормативних актах зміст і структуру ринку і тим самим створити сприятливий правовий простір для виникнення, функціонування та розвитку ринкових відносин. Тому, на наш погляд, необхідно в головних, принципових моментах розкрити призначення як адміністративно-правового регулювання, так і методів цього регулювання за допомогою таблиці. Отже, на нашу думку, в таблиці можна проілюструвати типи, методи і способи адміністративно-правового регулювання.

Саме так наочно постає перед нами сучасна розвинена практика адміністративно-правового регулювання. Вона цілком і повністю охоплює як сферу акціонування, так і сферу діяльності корпорацій. Такого роду практику, пов'язану з організацією і функціонуванням корпорацій, довелося відновлювати (створювати заново) після десятиліть адміністративно-командного управління економікою, використовувати в ході приватизації, а тепер і вдосконалювати в міру просування до цивілізованої, що відповідає нормам міжнародного права, демократично відрегульованої, що зводить до мінімуму кримінальні та інші негативні прояви ринкової економіки. Отже, адміністративно-правове регулювання діяльності корпорацій не обмежується нормативно-правовою регламентацією, а нероз-

ривно пов'язано з організаційними методами регулювання, що дає змогу розширити регулятивні можливості функцій забезпечення корпоративної діяльності.

Типи, методи і способи адміністративно-правового регулювання

Типи адміністративно-правового регулювання	Загальнодозволений		
	Дозвільний		
Методи адміністративно-правового регулювання	Централізоване (імперативне) регулювання – метод субординації	Способи адміністративно-правового регулювання	Юридичний дозвіл
	Децентралізоване (диспозитивне) регулювання – метод координації		Юридична заборона
	Змішані імперативно-диспозитивні методи		Дозвіл, заборони
			Позитивне зобов'язання

Виходячи з вищевказаного, можна зробити висновки, що методи адміністративно-правового регулювання у сфері корпоративної діяльності – це сукупність різноманітних способів, прийомів та засобів здійснення безпосереднього й цілеспрямованого впливу державних органів (посадових осіб) на підставі закріпленої за ними компетенції, у встановлених межах і відповідній формі на діяльність корпорацій України. Такими є: адміністративні й економічні методи, методи прямого та непрямого впливу, зобов'язання та заборони.

Література

1. Іващенко О.М. Адміністративно-правове регулювання корпоративних прав держави: / автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 – / Іващенко О.М. – К., 2008. – 18 с.
2. Козлов Ю.М. Административное право Российской Федерации: учебник / Ю.М. Козлов; [5-е изд. испр.]. – М.: Зерцало-М, 2010. – 608 с.
3. Бахрах Д.Н. Административное право России: учебник для вузов / Демьян Николаевич Бахрах; [3-е изд. испр.]. – М.: Норма, 2011. – 640 с.

4. *Кісіль З.Р.* Адміністративне право: навчальний посібник / З.Р. Кісіль; [3-тє вид.]. – К.: ЦУЛ, 2011. – 698 с.

5. *Алфьоров С.М.* Адміністративне право. Загальна частина: навчальний посібник / С.М. Алфьоров. – К.: ЦУЛ, 2011. – 216 с.

6. *Гончарук С.Т.* Основи адміністративного права: навчальний посібник / Степан Тихонович Гончарук. – К.: ТОВ «Видавничий будинок «Аванпост-Прим», 2004. – 200 с.

7. *Петрова Т.В.* Экономическое регулирование в системе методов регулирования в сфере охраны окружающей среды / Т.В. Петрова // Сб. Государство и право на рубеже веков. – М., 2009. – С. 66-69

8. *Хангельдыев Б.Б.* Некоторые актуальные вопросы управления федеральной государственной собственностью / Б.Б. Хангельдыев // Сб. Государственное управление в сфере экономики. – М., 2009. – С. 16-19.

А. Ю. Нашинец-Наумова

Методы административно-правового регулирования деятельности корпораций в Украине

В статье определены и проанализированы общие методы административно-правового регулирования корпоративной деятельности в Украине.

A. U. Nashinez-Naumova

Methods of administrative regulation of corporations in Ukraine

In the article identified and analyzed the general methods of administrative regulation of corporate activity in Ukraine.